

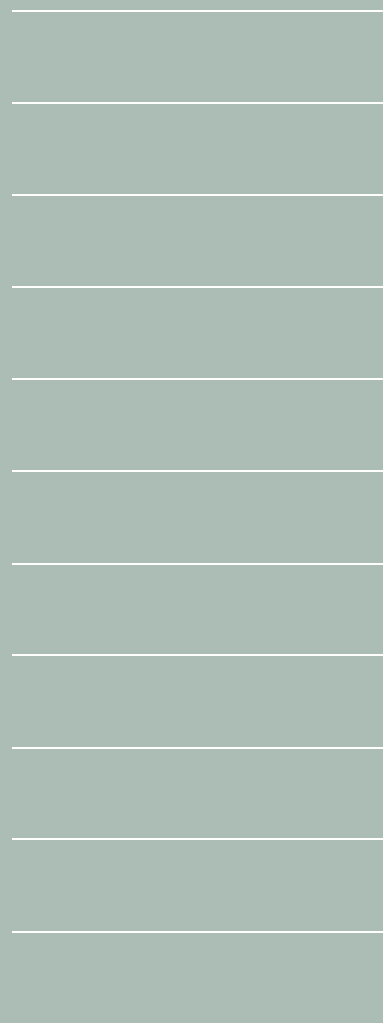

LIETUVOS BANKAS
EURO SISTEMA

APKLAUSOS DĖL RIZIKŲ LIETUVOS FINANSŲ SISTEMAI APŽVALGA

2017

2

APKLAUSOS DĖL RIZIKŲ
LIETUVOS FINANSŲ SISTEMAI
APŽVALGA
2017 / 2

Apžvalgą parengė Lietuvos banko Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnyba.

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

© Lietuvos bankas, 2017

APKLAUSOS TIKSLAI, SUDARYMO METODAI IR PRINCIPAI

Lietuvos bankas, siekdamas įvertinti Lietuvos finansų įstaigų požiūrį į galimus iššūkius tvariai finansų sistemos raidai, atlieka apklausą dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai. Apklausa atliekama du kartus per metus (gegužės ir lapkričio mėn.). Bankai, draudimo ir lizingo bendrovės, investicijų valdymo įmonės ir kitos finansų įstaigos įvertina svarbiausių rizikų Lietuvos finansų sistemai šaltinius, nepalankių įvykių pasireiškimo tikimybę ir galimą jų poveikį šalies finansų sistemai per artimiausius 6 mėn.

Šioje apklausoje dalyvavo 27 respondentai, iš jų – 8 Lietuvoje veikiantys bankai, 9 draudimo bendrovės ir 10 kitų finansų įstaigų (lizingo bendrovių, finansų maklerio įmonių, valdymo įmonių, kredito unijų ir vartojimo kreditų įstaigų). Į apklausos klausimus atsakė vadovaujamas pareigas einantys finansų įstaigų atstovai. Apibendrinant nuomones ir skaičiuojant vieną ar kitą atsakymo variantą pasirinkusių finansų įstaigų dalį, visų įstaigų atsakymai buvo traktuojami vienodai, nepaisant įstaigos užimamos rinkos dalies. Ši apklausa yra savanoriška, respondentai gali pasirinkti, į kuriuos klausimus atsakyti.

APKLAUSOS REZULTATŲ APŽVALGA

Apklaustų finansų įstaigų vertinimu, kibernetinių nusikaltimų keliami rizika šalies finansų sistemai tebėra svarbiausia (žr. 1 lentelę). Per 2017 m. antrąjį pusmetį šios rizikos svarba dar šiek tiek padidėjo. Kibernetinių nusikaltimų rizikos išsipildymo tikimybė, anot apklaustųjų, yra didžiausia, o galima įtaka šalies finansų sistemai yra viena iš didžiausių. Visų tipų finansų įstaigos – bankai, draudimo bendrovės ir kitos finansų įstaigos – kibernetinio saugumo keliamą riziką vertino kaip svarbiausią (žr. 1 pav.). Per pusmetį labiausiai šios rizikos svarba padidėjo tarp bankų, kurie kartu pabrėžė, kad sumenko galimybės mažinti kibernetinių nusikaltimų keliamą riziką.

Pastaruosius pusantrų metų netvarios nekilnojamojo turto kainų raidos ar disbalansų nekilnojamojo turto rinkoje rizika yra viena iš svarbiausių rizikų Lietuvos finansų sistemai. Be to, pasak apklausos dalyvių, šios rizikos svarba didėja pastaruosius pustrėčių metų (žr. 2 lentelę). Palyginti su kitomis rizikomis, disbalansų nekilnojamojo turto rinkoje rizikos galimas poveikis finansų sistemai 2017 m. antrąjį pusmetį buvo įvertintas kaip didžiausias. Skirtingos finansų įstaigos šios rizikos galimą poveikį vertino panašiai, tačiau draudimo įmonės išsiskyrė didesniu rizikos išsipildymo tikimybės vertinimu. Be to, per analizuojamą laikotarpį draudimo įmonės ir bankai padidino šios rizikos svarbą, o kiti finansų sistemos dalyviai jos nepakeitė. Galimybę mažinti su netvaria nekilnojamojo turto rinkos raida susijusią riziką apklausti finansų rinkos dalyviai vertino kaip vidutinę, o toks vertinimas per pusmetį iš esmės nepakito.

2017 m. antrąjį pusmetį kaip trečią svarbiausią riziką Lietuvos finansų sistemai respondentai įvardijo disbalansus Skandinavijos šalyse ir galimą jų užkratą Lietuvos finansų sistemai. Pirmąjį pusmetį šiek tiek sumenkusi, antrąjį pusmetį šios rizikos svarba gerokai padidėjo (žr. 2 pav.). Visos finansų įstaigos šią riziką vertino panašiai, o daugiausia jos svarbos vertinimas per antrąjį pusmetį padidėjo tarp bankų ir draudimo įmonių.

Tarp svarbiausių tebėra ir rizika, susijusi su staigiu rizikos priedų padidėjimu pasaulio finansų rinkose, nors per pusmetį šios rizikos svarba sumažėjo. Staigaus rizikos priedų padidėjimui didžiausią svarbą teikė kitos finansų įstaigos (lizingo bendrovės, finansų maklerio įmonės, valdymo įmonės; žr. 1 pav.). Pastarosios šią riziką vertino kaip galinčią turėti didžiausią įtaką finansų sistemai, o jos išsipildymo tikimybė buvo didžiausia, palyginti su kitomis nurodytomis rizikomis (per pusmetį rizikos tikimybė šiek tiek sumažėjo). Visos apklausoje dalyvavusios finansų įstaigos (daugiausia bankai) nurodė, kad galimybės mažinti staigaus rizikos priedų padidėjimo pasaulio rinkose pasireiškimo riziką yra vienos geriausių.

Lietuvos rinkoje kylančių rizikų svarba finansų sistemos dalyviams padidėjo. Pavyzdžiui, tarp vidaus rizikų per 2017 m. antrąjį pusmetį daugiausia išaugo ne finansų įmonių finansinės būklės pablogėjimo grėsmė. Taip pat didėjo netvarios kredito raidos (ji buvo didžiausia, palyginti su visomis kitomis vidaus rizikomis) ir namų ūkių finansinės būklės pablogėjimo rizikos svarba. Didžiausią svarbą namų ūkių ir ne finansų įmonių finansinės būklės pablogėjimui ar netvariai kredito raidai teikė draudimo įmonės. Kaip sau svarbią riziką apklausti finansų rinkos dalyviai 2017 m. antrąjį pusmetį dažniausiai minėjo pelningumo susitraukimo užsitęsusių mažų palūkanų normų laikotarpiu riziką (žr. 3 pav.).

Kitų rizikų, kurių šaltinį daugiau galima sieti ne su Lietuvos rinka, svarba iš esmės nesikeitė. Finansų rinkos dalyviai daugiau svarbos 2017 m. antrąjį pusmetį teikė Lietuvos eksporto kritimo bei geopolitinės įtampos galimo padidėjimo rizikoms. Galimas Europos bankų sektoriaus pelningumo kritimas ar galimi disbalansai Europos valstybių skolų rinkoje analizuojamu laikotarpiu buvo vertinami nuosaikiau.

Didelį neigiamą poveikį finansų sistemai galinčio turėti įvykio tikimybė, anot apklausos dalyvių, sumažėjo. Priešingai negu pastaruosius kelerius metus, kai didesnė dalis respondentų didelį neigiamą poveikį finansų sistemai galinčio turėti įvykio tikimybę vertino kaip padidėjusią, 2017 m. antrąjį pusmetį buvo gerokai daugiau respondentų, kurie tokio įvykio tikimybę vertino kaip sumažėjusią (žr. 4 pav.). Labiausiai tikėtinais didelio poveikio įvykiais apklaustos finansų įstaigos laikė disbalansų Skandinavijos šalyse korekcijas, žemas palūkanų normas pasaulio finansų rinkoje ir galimą jų kilimą ar makroekonominį nestabilumą Lietuvoje.

Apklaustų finansų įstaigų norimos prisiimti rizikos lygis per pusmetį šiek tiek sumažėjo. Daugiausia apklaustų finansų įstaigų (59,3 %) teigė prisiimančios vidutinę riziką, o likusi dalis apklaustųjų (40,7 %) nurodė prisiimančios mažą arba greičiau mažą negu didelę riziką (žr. 5 pav.). Prieš pusmetį vykusios apklausos metu beveik dešimtadalis respondentų nurodė prisiimantys greičiau didelę negu mažą riziką, o šįkart tokių nebuvo. Visų tipų apklaustos finansų įstaigos savo pačių prisiimamos rizikos lygį vertino nuosaikiau nei kitų finansų rinkos dalyvių (žr. 6 pav.).

1 lentelė. Labiausiai tikėtina ir svarbiausia finansų sistemai yra kibernetinių nusikaltimų rizika
Rizikų šalies finansų sistemai vertinimas

Rizikos	Svarba	Tiki- mybė	Gali- mas povei- kis	Gali- mybės mažinti
I. Kibernetinių nusikaltimų rizika	3,1	3,1	3,2	2,9
II. Netvari nekilojamojo turto kainų raida ar disbalansai nekilojamojo turto rinkoje	2,9	2,6	3,3	3,1
III. Disbalansai Skandinavijos šalyse ir galimas užkratas Lietuvos finansų sistemai	2,8	2,4	3,2	1,9
IV. Staigus rizikos priedų padidėjimas pasaulio finansų rinkose	2,7	2,6	2,9	1,7
V. Įmonių finansinės būklės pablogėjimas	2,6	2,1	3,1	2,5
VI. Lietuvos eksporto kritimas dėl pagrindinių prekybos partnerių ekonomikos sulėtėjimo	2,5	2,2	3,0	2,0
VII. Lietuvos finansų įstaigų pelningumo susitraukimas užsitęsusių mažų palūkanų normų laikotarpiu	2,5	2,5	2,6	2,2
VIII. Geopolitinė įtampa ir jos pasekmės Lietuvos finansų sistemai	2,5	2,1	2,9	1,7
IX. Netvari kredito raida ar disbalansai kredito rinkoje	2,3	1,9	3,0	3,4
X. Europos valstybių skolų tvarumo pablogėjimas ir galimas užkratas Lietuvos finansų sistemai	2,3	2,0	2,7	1,9
XI. Europos bankų sektoriaus problemos ir galimas užkratas Lietuvos finansų sistemai	2,3	2,0	2,6	1,8
XII. Namų ūkių finansinės būklės pablogėjimas	2,3	2,0	2,5	2,5

Pastabos: rizikos svarba vertinama kaip tikimybės ir galimo poveikio įverčių geometrinis vidurkis; **tikimybė**: 1 – maža, 2 – mažesnė negu vidutinė, 3 – vidutinė, 4 – didesnė negu vidutinė, 5 – didelė. **Galimas poveikis**: 1 – mažas, 2 – mažesnis negu vidutinis, 3 – vidutinis, 4 – didesnis negu vidutinis, 5 – didelis. **Galimybės mažinti riziką**: 1 – didelės, 2 – didesnės negu vidutinės, 3 – vidutinės, 4 – mažesnės negu vidutinės, 5 – mažos. Rizikos sugrupuotos pagal svarbą.

2 lentelė. Per pastaruosius metus trijų svarbiausių rizikų svarba finansų sistemos dalyviams padidėjo
Rizikų svarbos finansų sistemai kaita

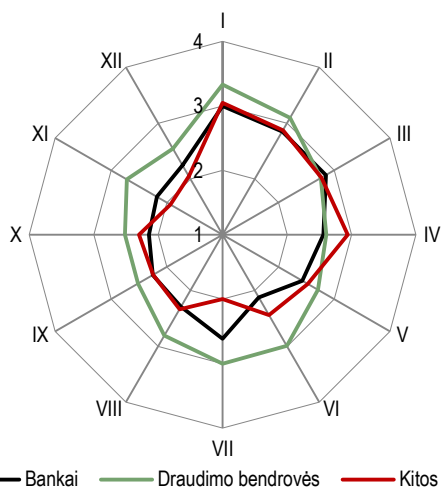
Nurodytos rizikos	2015 m. I pusb.	2015 m. II pusb.	2016 m. I pusb.	2016 m. II pusb.	2017 m. I pusb.	2017 m. II pusb.
I.	Mažos svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos
II.	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos
III.	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos
IV.	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos
V.	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos
VI.	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos
VII.	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos
VIII.	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos
IX.	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos
X.	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos
XI.	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos
XII.	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos	Vidutinės svarbos

Pastabos: rizikos svarba vertinama kaip tikimybės ir galimo poveikio įverčių geometrinis vidurkis. Rizikų numeravimas atitinka 1 lentelėje išvardytus rizikos šaltinius. Rizikų svarbos lygis žymimas šiomis spalvomis:

Mažos svarbos (žalia) vidutinės svarbos (geltona) didelės svarbos (raudona)

1 pav. Visi apklausoje dalyvavę finansų rinkos dalyviai kibernetinių nusikaltimų riziką vertino kaip svarbiausią

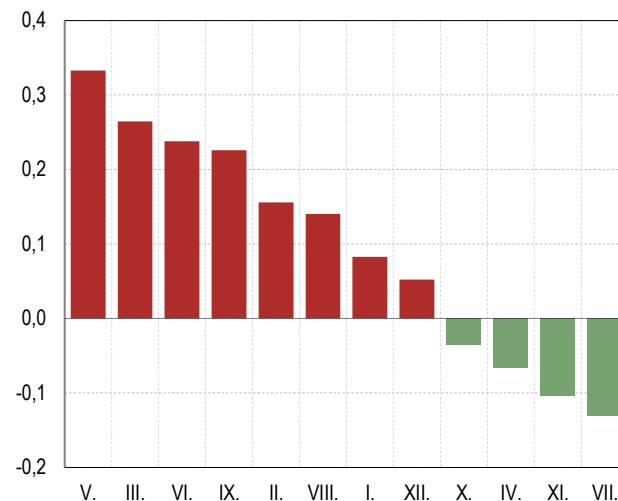
Rizikų svarba pagal finansų įstaigų sektorius

Pastaba: rizikų numeravimas atitinka 1 lentelėje išvardytus rizikos šaltinius; rizikos svarba skaičiuojama kaip rizikos tikimybės ir jos galimo poveikio įverčių geometrinis vidurkis.

2 pav. Per 2017 m. antrąjį pusmetį daugiausia išaugo galimo įmonių finansinės būklės pablogėjimo rizikos svarba

Rizikų svarbos pokytis per pastarąjį pusmetį

Pastaba: rizikų numeravimas atitinka 1 lentelėje išvardytus rizikos šaltinius; rizikos svarba skaičiuojama kaip rizikos tikimybės ir jos galimo poveikio įverčių geometrinis vidurkis.

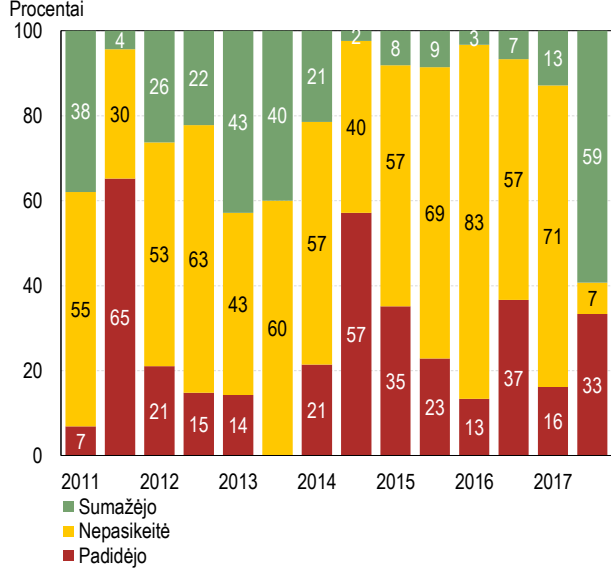
3 pav. Daugiausia įstaigų kaip sau svarbiausią riziką nurodė pelningumo sumažėjimą mažų palūkanų laikotarpiu

Atsakiusiai finansų įstaigai svarbiausios rizikos vertinimas

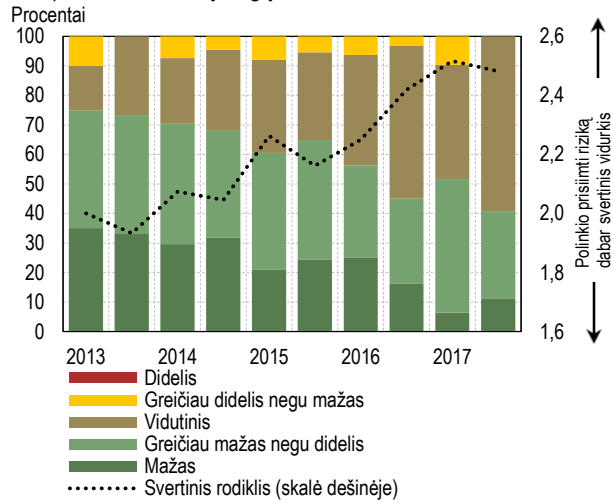
4 pav. Per pastarąjį pusmetį gerokai padaugėjo respondentų, kurie didelį neigiamą poveikį galinčio turėti įvykio tikimybę vertino kaip sumažėjusią

Tikimybės, kad artimiausiu metu įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis, pokytis per praėjusius 6 mėn. Procentai

5 pav. Didžiosios dalies finansų įstaigų noras prisiimti riziką yra vidutinis

Finansų įstaigų norimos prisiimti rizikos lygis (apklausos atlikimo metu), vertinant savo įstaigą

Pastaba: svertinis rodiklis apskaičiuojamas polinkiui prisiimti riziką suteikiant skaitines reikšmes nuo 1 iki 5 (kur 1 atitinka mažą, o 5 – didelį polinkį prisiimti riziką) ir jas pasveriant pagal pasirinkusiųjų kiekvieną atsakymo variantą dalį.

6 pav. Visų tipų respondentai savo norą prisiimti riziką vertino kaip mažesnę, palyginti su rinka, kurioje veikia

Finansų įstaigų norimos prisiimti rizikos lygis (apklausos atlikimo metu), vertinant savo ir kitas įstaigas

